

*Prof. dr Darko RADULOVIĆ**
Docent
Pravni fakultet Univerziteta Crne Gore

Pregledni naučni rad
Primljeno: 26. jul 2021.
Prihvaćeno: 10. septembar 2021.
UDK: 343.2/.7(497.16)
<https://doi.org/10.47152/rkkp.59.2.6>

KAZNENI OKVIRI (RASPONI) U KRIVIČNOM ZAKONIKU CRNE GORE I KAZNENA POLITIKA

Odmjeravanje kazne predstavlja jedno od najznačajnijih pitanja kako u krivičnopravnoj teoriji, tako i u praksi. U određenom smislu sve odredbe krivičnog zakonodavstva svoje oživotvorenje nalaze upravo kroz odmjerenje kazne. Odmjeravanje kazne zavisi od toga kako su normativno postavljeni zakonski kazneni okviri. Ovaj rad je posvećen sagledavanju kaznenih raspona u Krivičnom zakoniku Crne Gore. Na početku se govori o tri sistema određivanja kazne zatvora, zatim o različitim modelima kaznenih okvira (zatvoreni, otvoreni i poluotvoreni). Potom se izlaže o zastupljenosti ovih modela u krivičnom zakonodavstvu Crne Gore kod normativnog uređenja pojedinih kazni u posebnom dijelu KZ i u njegovoj praktičnoj primjeni. Govori se i o odnosu kaznene politike zakonodavstva i sudske kaznene politike.

Ključne riječi: Krivični zakonik, kazneni okvir, odmjerenje kazne, kaznena politika.

1. Uopšte o određivanju kazne i kaznenim okvirima

U dosadašnjem razvoju krivičnog prava bila su zastupljena tri pristupa prilikom propisivanja kazne. Ta tri sistema ne samo da su bila zastupljena u teoriji kroz učenje u pojedinim školama i pravcima, nego su našla svoje mjesto i u

* e-mail: darko77@t-com.me.

krivičnom zakonodavstvu. Najstariji sistem jeste sistem apsolutno neodređenih kazni gdje je sudu ostavljena potpuna sloboda u određivanju vrste i visine kazne, a zakonodavac ne određuje nikakva pravila o odmjeravanju kazne niti sudu postavlja bilo kakva ograničenja. Ovaj sistem omogućuje sudu da, vodeći računa o težini krivičnog djela i stepenu krivice izvrši individualizaciju kazne. Prednost ovog sistema je što sudu omogućava da, vodeći računa o težini krivičnog djela i ličnosti učinioaca, sprovede individualizaciju, ali je to u isto vrijeme i mana ovog sistema jer je vodio prevelikoj arbitrarnosti sudova. Ovaj sistem propisivanja kazni, koji je danas neprihvatljiv, u nekim zemljama je primjenjivan pred uticajem pozitivističkih orijentacija u krivičnom pravu koje su njegovu svrhu vidjele u resocijalizaciji i tretmanu učinilaca krivičnih djela. Polazeći od stava da je sudu u momentu suđenja teško da predvidi koliko vremena je potrebno da bi se učinilac krivičnog djela resocijalizirao, ostavljeno je da penitencijarni radnici u toku izvršenja kazne sami odrede trajanje izrečene kazne. Međutim, pokazalo se da je ideja resocijalizacije, u dobroj mjeri neostvarljiva, a uz to ne može da bude osnovni stub na kome se kažnjavanje zasniva i ono što je takođe važno došla je u sukob sa idejom pravednosti i srazmjernosti u kažnjavanju (Stojanović, 2020:9).

Kao reakcija na ovaj sistem javlja se sistem apsolutno određenih kazni koji je po prvi put uveden u Francuskoj u Krivičnom zakoniku iz 1791. godine. Po ovom sistemu u zakonu se precizno određuje vrsta i visina kazne koja se izriče u svim slučajevima određenog krivičnog djela. Ovdje zakonodavac isključivo ima u vidu opštu opasnost krivičnog djela ne upuštajući se u to da kazna za isto krivično djelo u odnosu na različite učinioce može da bude različita. Dakle, u ovom sistemu sud nema nikakvu slobodu što se tiče izbora i odmjeravanja kazne, nego samo ima da jedno određeno krivično djelo podvede pod odgovarajuću zakonsku odredbu i da to isto učini kad je izvršeno isto takvo krivično djelo. Insistirajući na jednakosti građana pred zakonom i isključenju bilo kakve arbitrarnosti kod izricanja kazne, ovaj sistem se pokazao nepravičnim, jer sud kod odmjeravanja kazne nije mogao da uzme u obzir konkretne okolnosti vezane za krivično djelo i učinioaca krivičnog djela. Zapravo, ovdje se ne može govoriti o sudskom odmjeravanju kazne u pravom smislu (značenju) tog pojma, nego se radi o proglašenju ili izricanju zakonski odmjerene kazne.

Ovaj sistem je važio negdje do početka devetnaestog vijeka, kada ustupa mjesto sistemu relativno određenih kazni u zakonu koji sistem je prvo inaugurisan u francuskom Krivičnom zakoniku iz 1810.godine, a potom je prihvaćen u najvećem broju savremenih zakonodavstava.

Sistem relativno određenih kazni u zakonu može da ima različite modalitete kaznenih okvira, pa se može govoriti o zatvorenom, otvorenom i poluotvorenom modalitetu (Miladinović – Stefanović, 2014:560). Zatvoren modalitet ima

određenu i donju i gornju granicu, tj. posebni minimum i posebni maksimum kazne za određeno krivično djelo. Suprotno tom je otvoreni modalitet gdje nema posebnog minimuma ni posebnog maksimuma, nego „pozajmljuje“ limite opštih kaznenih okvira – opšti minimum i opšti maksimum. Poluotvoreni model relativno određenih kazni je jedno srednje rješenje, koje nomotehnički može da bude tako izraženo da je propisan posebni minimum, a ne i posebni maksimum, u kom slučaju se „pozajmljuje“ opšti maksimum (tzv. otvorenost na gore) ili obrnuto, da je propisan posebni maksimum, a ne i posebni minimum, pa se primjenjuje opšti minimum (tzv. otvorenost na dolje).

Tek u sistemu relativno određenih kazni možemo govoriti o sudskom odmjeravanju kazne, odnosno o tzv. redovnom odmjeravanju kazne u užem smislu (Stojanović, 2008:287; Kambovski, 2006:697; Babić-Marković, 2009:385; Jovanović-Jovašević, 2002:235). Osnovni kriterijumi kod ovog odmjeravanja kazne su: 1. da se odmjeri kazna u granicama zakonom propisane kazne za to djelo, 2. da se pri tome ima u vidu svrha kažnjavanja i 3. da se uzmu u obzir sve okolnosti koje utiču da kazna bude veća ili manja (otežavajuće i olakšavajuće okolnosti). Ove okolnosti (pod 3.) su po svom karakteru ambivalentne jer svaka od njih zavisno od konkretne situacije može da bude ili olakšavajuća ili otežavajuća. Propisani raspon kazne za određeno krivično djelo treba da bude osnovni orijentir prilikom odmjeravanja kazne. Kod odmjeravanja kazne u propisanim zakonskim okvirima značajno je pitanje koliko su široki ti kazneni rasponi što se nalazi u sferi diskrecionih ovlašćenja zakonodavaca, jer, uostalom, nijedno savremeno zakonodavstvo ne sadrži pravila koliko može da iznosi razmak između minimuma i maksimuma propisanog za neko krivično djelo. Zadatak je zakonodavca da u pogledu širine tih kaznenih okvira pronađe pravu mjeru, tj. da, s jedne strane, omogući da se za različite slučajeve po težini, odmjeravaju i izriču kazne koje će odraziti tu težinu, a ipak da oni ne budu preširoki u mjeri koja bi dozvoljavala arbitrarnost sudova i različito postupanje prilikom odmjeravanja kazne u približno istim, odnosno sličnim slučajevima (Stojanović, 2020:7).

Inkriminišući neko ponašanje kao krivično djelo zakonodavac određuje kaznu (apstraktno) vodeći računa o prosjeku, a na sudu je dužnost kad izriče kaznu da ista bude primjerena kako težini krivičnog djela tako i ličnim svojstvima učinioca i stepenu njegove krivice (Tomanović, 198:33). Kako naći pravu mjeru kod propisivanja kaznenih raspona, upravo zbog nepostojanja zakonom utvrđenih kriterijuma, od samog uvođenja sistema relativno određenih kazni, pa sve do danas, je pitanje po kojem postoje različita stanovišta u literaturi. Sužavanju kaznenih raspona treba ići tamo gdje su oni zaista preširoki, kao i u onim slučajevima krivičnih djela kod kojih se može izvršiti diferencijacija prilikom njihovog propisivanja na osnovne, teške i lakše oblike. Bilo je slučajeva i u novijoj legi-

slativi da se dodatnim pravilima ograniči sloboda suda prilikom odmjeravanja kazne, kakav je slučaj zabilježen u Makedoniji gdje su posebnim zakonom¹ bila propisana pravila pomoću kojih se skoro matematički utvrđuju kazne, gdje je sloboda suda bila ograničena. Na svu sreću taj zakon se nije dugo zadržao „u životu“ jer je odlukom Ustavnog suda proglašen neustavnim.

Zbog prigovora da se sudovima ostavlja prevelika sloboda pri odmjeravanju kazni za krivična djela kod kojih je raspon u propisanim kaznama veliki, ima mišljenja da bi trebalo razmotriti mogućnost o ograničenju suda u kojoj mjeri i u kojim granicama, može izricati kaznu između minimuma i maksimuma zakonom propisane kazne (Tomanović, 1998:34).

Dakle, i dalje ostaje dilema da li je bolje imati šire kaznene okvire propisanih kazni, čime se, na prvi pogled sudu ostavlja veća sloboda da kaznu prilagodi djelu i učiniocu ili bi ove okvire trebalo svesti na manju mjeru što bi predupredilo eventualne zloupotrebe. U literaturi su mišljenja podijeljena. Ima mišljenja da nije u skladu sa zakonitošću, pa ni sa pravnom sigurnošću kad zakon propisuje široke kaznene okvire (Perić, 2000:72), te što je veća sloboda suda kod odlučivanja u pojedinim slučajevima, manje su garancije da će učinilac biti osuđen prema unaprijed propisanim pravilima (Bačić, 1973:46), a postoji vjerovatnoća da će prava pojedinaca biti ugrožena samovoljom i pristrasnošću sudije (Bayer, 1969:24). Nasuprot ovom shvatanju imamo stanovište da se odgovarajuća kazna može primijeniti na pravi način samo onda kad je sudiji ostavljeno široko diskreciono ovlaštenje (Petrić, 1972:26). Da ovu raspravu zaključimo konstatacijom da velika širina kaznenih okvira može biti u suprotnosti sa ciljevima jedne razumne kaznene politike, pa čak da može dovesti u pitanje ostvarivanje načela zakonitosti eliminišući u isto vrijeme princip jednakosti građana pred zakonom prenošenjem velikih ovlaštenja sa zakonodavca na sud (Tomanović, 1997:70). Nesumnjivo je da preko kaznenih okvira, razumno postavljenih i usklađenih, zakon vrši usmjeravanje kaznene politike sudova i njeno relativno ujednačavanje (Sržentić, 1978:171; Perić, 1994:68). Međutim, u našoj teoriji i praksi se dosta dugo ukazuje na neadekvatnost kaznenih okvira (Lazarević, 1994:11) što je uslovalo da se izrečene kazne kreću oko zakonskog minimuma, što samo po sebi ukazuje na neslaganje između proklamovanih ciljeva kriminalne politike i njihovog ostvarivanja u praksi (Đorđević, 1994: 166). Nisu usamljena mišljenja da se suviše fleksibilnim i preširokim kaznenim okvirima upravo stimuliše ovakva sudska praksa (Stojanović, 2012:9) pa osim što se time ozbiljno ugrožava načelo zakonitosti, preširoki kazneni rasponi mogu voditi i neujednačenoj kaznenoj politici, odnosno tome da se u sličnim slučajevima izriču, po težini, sasvim različite kazne.

1 Zakon za određivanje na vidot i odmerivanje na visinata na kaznata (Sl. Vesnik na RM, br.199 od 30.12.2014.).

2. Kazne i kazneni rasponi u Krivičnom zakoniku Crne Gore

U Krivičnom zakoniku Crne Gore² (u daljem tekstu KZ) postoje četiri kazne:

- a) kazna dugotrajnog zatvora
- b) kazna zatvora
- c) novčana kazna
- d) rad u javnom interesu.

Ako se ovaj sistem kazni u KZ CG uporedi sa stanjem u drugim zakonodavstvima može se zaključiti da je riječ o sistemu sa najmanjem brojem kazni. Ima mišljenja da je to posljedica neraščišćene koncepcije o odnosu kazne i mjera bezbjednosti, tako da su neke sankcije koje su kod nas svrstane u mjere bezbjednosti u drugim zakonodavstvima predviđene kao kazne (Lazarević i drugi, 2010:113). Prihvatajući sistem relativno određenih kazni, zakonodavac za svako krivično djelo određuje kaznene okvire čime nastoji da utiče na usmjeravanje kaznene politike pa i koliko je to moguće, njeno relativno ujednačavanje.

2.1. Kazna dugotrajnog zatvora

Nakon brisanja smrtno kazne iz registra krivičnih sankcija zakonodavac u Crnoj Gori našao se pred izazovom koju kaznu predvidjeti kao zamjenu za smrtnu kaznu. Opredijelio se za kaznu zatvora od trideset godina i to je tada bila u odnosu na sve države u regionu najblaža kazna zatvora kao supstitut smrtnoj kazni, ali se smatralo da je adekvatno zamijenila smrtnu kaznu. Ovo rješenje u fiksnom trajanju od trideset godina opravdava se time da je u pitanju posebna kazna koja zamjenjuje smrtnu kaznu ili eventualno kaznu doživotnog zatvora (Đorđević, M., 2005:130). Radi se, prije svega, o kriminalnopolitičkoj procjeni prilikom opredjeljivanja za najtežu kaznu i jedva da se ona može temeljiti na nekim naučnim kriterijumima, što ukazuje da je opredjeljenje za najtežu kaznu istovremeno dobar primjer da je stvaranje krivičnog prava i subjektivan čin (Stojanović, 2005:27). U tom smislu u članu 35. KZ je propisano „da se za najteže oblike teških krivičnih djela može propisati kazna zatvora od trideset godina, s tim da se ne može propisati kao jedina kazna za određeno krivično djelo“. Međutim ako se pogleda posebni dio KZ onda se može primijetiti da zakonodavac nije ostao dosljedan članu 35. st.1. budući da je taj zatvor propisao i za neka krivična djela koja nemaju teže oblike, kao što je genocid,

2 Službeni list RCG br. 70/03, 13/04, 47/06, Službeni list RCG br. 40/08, 25/10, 32/11, 40/13, 42/15, 58/15, 44/17 i 49/18.

zločin protiv čovječnosti i slično. Nije prošlo dugo vremena i pristupilo se izmjenama i dopunama KZ donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama KZ 2006.godine³ kojim je kazna od trideset godina zamjenjena kaznom od četrdeset godina zatvora. Šta je bio *ratio legis* ove izmjene nije sasvim jasno, ako se za tako kratko vrijeme nije moglo sagledati kriminalnopolitičko opravdanje dotadašnje kazne imajući u vidu da u tom periodu nije ni izricana ili je izricana u zanemarivom broju slučajeva. Možda je jedan od razloga bio to što je u odnosu na zakonodavstva u okruženju to bila najniža kazna zatvora kao zamjena za smrtnu kaznu. Svakako razlog nije u tome što za period od trideset godina nije moguća potpuna resocijalizacija osuđenog, pa bismo mogli reći da su za ovu promjenu primarni razlozi generalne prevencije. I dalje je ostalo da se kazna zatvora od četrdeset godina može propisati za najteže oblike teških krivičnih djela i pored toga što je u posebnom dijelu KZ, kao što smo već naglasili, propisan i za neka krivična djela koja nemaju teške oblike. Zakonodavcu je trebalo sedam godina da uoči tu nedosljednost, pa je Zakonom o izmjenama i dopunama KZ⁴ iz 2010.godine otklonio tu protivrečnost time što je u članu 35. st.1. riječi „najteže oblike teških krivičnih djela“ zamijenio riječima „najteža krivična djela“.

Iako je povećanjem fiksnog iznosa kazne zatvora sa 30 na 40 godina zatvora, gledano sa legislativnog aspekta, pooštrena kaznena politika, mislimo da to u praktičnom pogledu neće imati značajnog uticaja. I dok je ta kazna bila 30 godina, pa i nakon toga, 40 godina, osnovni problem je bio što se u onim slučajevima kada su izricane te kazne zapravo nije vršilo odmjeravanje kazne nego izbor kazne. Zbog velike razlike između opšteg maksimuma kazne „običnog“ zatvora i ove najteže kazne u fiksnom iznosu, ima slučajeva da je teško nekom učiniocu ili saučesniku izreći najstrožu kaznu, a i opšti maksimum kazne zatvora. To će u praksi uticati da će se sudovi radije odlučivati za opšti maksimum kazne „običnog“ zatvora, nego za najstrožu kaznu.

Nakon eksperimentisanja sa fiksnim iznosom najstrože kazne zatvora, zakonodavac se konačno priklonio onim zakonodavstvima koja zamjenu za smrtnu kaznu nalaze u kazni dugotrajnog zatvora, pa je Zakonom o izmjenama i dopunama KZ⁵ iz 2017.godine i nominalno uveo kaznu dugotrajnog zatvora i odredio je u rasponu od 30 do 40 godina. Obrazloženje ove izmjene dato je samo u jednoj rečenici : „Predložena izmjena je potreba prakse naročito u slučajevima kada su izvršena najteža krivična djela od strane saizvršilaca, a u odnosu na jednog saizvršioca postoje dvije ili više naročito olakšavajućih okolnosti“. Postavlja se

3 Službeni list RCG br. 47/06.

4 Službeni list CG br. 25/10.

5 Službeni list CG br. 44/17.

pitanje da li je dotadašnje rješenje (kada je ta kazna bila u fiksnom iznosu) adekvatno u ovim slučajevima, tj. da se tom saizvšiocu može izreći kazna zatvora od 20 godina ili kazna zatvora od 40 godina. Ako se vratimo unazad i pogledamo kakvo je bilo zakonsko uređenje ove najstrože kazne vidimo da je ovdje za minimum kazne dugotrajnog zatvora, uzeta ona u fiksnom iznosu iz 2003.godine, a maksimum (40 godina) ona koja je uvedena novelom KZ iz 2006.godine. Ovom novelom KZ i uvođenjem kazne dugotrajnog zatvora u rasponu, a ne u fiksnom iznosu, učinjen je izvjestan napredak ka individualizaciji ove kazne (a ne samo izboru što je bilo prije toga), ali problemi su samo ublaženi, ali nijesu riješeni. Po našem mišljenju i dalje je ostala velika diskrepanca između opšteg maksimuma zatvora i posebnog minimuma kazne dugotrajnog zatvora. Raspon od deset godina koji razdvaja ova dva modaliteta kazne zatvora mislimo da je dugačak. Ako su ispunjeni uslovi za strogo kažnjavanje sudu se ostavlja mogućnost ili maksimum kazne zatvora od 20 godina, ili zatvor između 30 i 40 godina (dugotrajni zatvor). Šta ako se sudu čini da je 20 godina malo, a 30 puno?

2.2. Kazna zatvora

Pored kazne dugotrajnog zatvora u KZ CG postoji i kazna zatvora, tako da se može govoriti od dvije kazne zatvora. Bez obzira na prigovore koji se upućuju kazni zatvora, naročito kada se radi o kratkotrajnim kaznama zatvora (Radulović, 2009:36), možemo reći da ona predstavlja stub politike suzbijanja kriminaliteta kada se ona sprovodi represivnim mjerama. Bez obzira što je u sudskoj praksi zastupljena tek negdje oko 25% može se reći da ona obuhvata i veći broj lica, jer je, potencijalno, sadržana i u velikom broju uslovnih osuda, koje su, inače, najzastupljenije u sudskoj praksi. U članu 36. KZ određen je opšti minimum kazne zatvora od trideset dana i opšti maksimum od dvadeset godina. Kazna zatvora izriče se na pune godine i mjesece, a do šest mjeseci i na dane. Ovom odredbom ograničen je i zakonodavac i sud – zakonodavac kod propisivanja kazne za pojedina krivična djela, a sud prilikom izricanja kazne. Kao što je vidljivo, u odnosu na ranije nam zajedničko krivično zakonodavstvo, povećan je i opšti minimum i opšti maksimum kazne zatvora. Ranije je opšti maksimum bio petnaest godina a kazna od dvadeset godina bila je predviđena kao zamjena za smrtnu kaznu. Međutim, i ranije je bilo prigovora zbog isključivosti zakonodavca, jer bi sudovima dobro došao interval između petnaest i dvadeset godina, radi odmjeravanja odgovarajuće kazne (Đorđević M., 1986:138; Čejović, 1989:38).

Postavlja se pitanje da li se podizanjem opšteg minimuma kazne zatvora nameće strože kažnjavanje za djela za koja je propisana kazna zatvora bez poseb-

nog minimuma. Prema jednom mišljenju u takvim slučajevima sudu stoje na raspolaganju druge sankcije, kao što je novčana kazna i uslovna osuda, tako da će bezuslovna kazna zatvora za lakša krivična djela ostati u primjeni samo za nešto teže slučajeve i time će se izbjeći kratkotrajne kazne zatvora koje se u penološkom smislu, smatraju nepoželjnim (Đorđević M., 2000:41). Drugi su mišljenja da podizanje opšteg minimuma sa petnaest na trideset dana nije neki značajan skok, a mogao bi se braniti onemogućavanjem da se izriču kratkotrajne kazne zatvora (Lazarević 2006:39). Što se tiče opšteg maksimuma kazne zatvora mislimo da je prihvaćeno jedno optimalno rješenje kojim se, kako se ističe u teoriji, ostvaruju ciljevi i generalne i specijalne prevencije (Tomanović, 1997:67).

Prihvatajući sistem relativno određenih kazni, kad je u pitanju kazna zatvora zakonodavac se opredijelio za zatvoreni i poluotvoreni model i za veliki broj modaliteta u odnosu na ranije zakonodavstvo. U tom smislu uvidom u posebni dio Krivičnog zakonika možemo zapaziti sljedeće kombinacije:

- a) zatvoreni kazneni okvir kod kazne zatvora (određen i posebni minimum i posebni maksimum) zastupljen je u 548 slučajeva,
- b) poluotvoreni kazneni okvir (određen samo posebni maksimum) zastupljen je u 75 slučajeva,
- c) poluotvoreni kazneni okvir (određen samo posebni minimum) zastupljen je u 29 slučajeva,
- d) kazna zatvora alternativno sa kaznom dugotrajnog zatvora zastupljena je u 28 slučajeva,
- e) kazna zatvora alternativno sa novčanom kaznom zastupljena je u 190 slučajeva,
- f) kazna zatvora kumulativno sa novčanom kaznom zastupljena je u 17 slučajeva.

Ovi podaci ukazuju da je procentualno najzastupljeniji zatvoren kazneni okvir što bi moglo upućivati na manji „manevarski“ prostor sudu kod odmjeravanja, odnosno izbora krivične sankcije. Međutim, da li je taj prostor toliko sužen i koliko je ograničen možemo vidjeti tek ako pogledamo sve modalitete u okviru zatvorenog kaznenog okvira kazne zatvora. U kakvom obliku se javljaju i kako su distribuirani ovi rasponi može se vidjeti iz sljedećeg pregleda:

- od 3 mjeseca do 2 godine (1)⁶ slučaj
- od 3 mjeseca do 3 godine (83)
- od 3 mjeseca do 4 godine (5)
- od 3 mjeseca do 5 godina (47)

6 U zagradi se nalazi broj slučajeva za koje je propisana navedena kazna

- od 6 mjeseci do 5 godina (115)
- od 6 mjeseci do 6 godina (2)
- od 1 do 3 godine (1)
- od 1 do 5 godine (15)
- od 1 do 6 godina (8)
- od 1 godine do 8 godina (99)
- od 1 do 10 godina (14)
- od 1 do 12 godina (1)
- od 2 godine do 8 godina (1)
- od 2 do 10 godina (60)
- od 2 do 12 godina (32)
- od 3 do 12 godina (9)
- od 3 do 15 godina (23)
- od 5 do 15 godina (23)
- od 5 godina 18 godina (1).

Ono što je, na prvi pogled, vidljivo jeste da su uvedeni neki posebni rasponi koje nismo imali u ranijem krivičnom zakonodavstvu čiju tradiciju slijedimo (na primjer zatvor od 3 mjeseca do 4 godine, 1-6 godina, 2 do 8, 2 do 10, 2 do 12 i slično), gdje su neki zastupljeni samo u jednom ili par slučajeva, pa se postavlja pitanje kriminalnopolitičkog opravdanja ovih novina. Takođe se da primijetiti da ni u jednom slučaju (sem raspona od 5 do 18 godina) nije predviđen poseban maksimum kazne zatvora iznad 15 godina, a podsjećamo da je i ranije dok smo imali u krivičnom zakonodavstvu kaznu zatvora od 20 godina kao zamjenu za smrtnu kaznu bilo kritika zašto je ostavljen toliki raspon između tadašnjeg opšteg maksimuma kazne zatvora od 15 godina i kazne od 20 godina zatvora. Tako sudu ostaje mogućnost da izrekne kaznu zatvora od 20 godina u onim slučajevima gdje je predviđen samo poseban minimum kazne zatvora (otvoreni kazneni raspon na gore), a to je u slučajevima gdje je kazna zatvora propisana uz kaznu dugotrajnog zatvora, kao i u osam slučajeva gdje je propisana samo kazna zatvora sa propisanim posebnim minimumom. Tu imamo dva slučaja gdje je propisan minimum kazne zatvora od 3 godine i šest slučajeva gdje je propisan minimum od pet godina zatvora. U slučajevima propisivanja kazne zatvora uz kaznu dugotrajnog zatvora kazneni okviri izgledaju ovako:

- najmanje pet godina zatvora ili kazna dugotrajnog zatvora, 1 slučaj,
- najmanje osam godina ili kazna dugotrajnog zatvora, 1 slučaj,
- najmanje deset godina zatvora ili kazna dugotrajnog zatvora, 20 slučajeva,
- najmanje dvanaest godina zatvora ili kazna dugotrajnog zatvora, 1 slučaj.

Ne znamo koji kriminalnopolitički razlozi su zakonodavca opredjeljivali da izdvoji ova tri raspona koja su zastupljena samo sa po jednim slučajem, jer je uobičajeno u savremenom zakonodavstvu da se kazna dugotrajnog zatvora propisuje uz kaznu zatvora čiji je posebni minimum 10 godina.

Druga varijanta poluotvorenog okvira gdje je propisan samo posebni maksimum zastupljen je u 75 slučajeva i u KZCG je raspoređena ovako:

- do jedne godine zatvora – 7 slučajeva,
- do tri godine zatvora – 64 slučaja,
- do četiri godine zatvora – 3 slučaja,
- do pet godina zatvora - 1 slučaj.

Novčana kazna alternativno sa kaznom zatvora predviđena je u 205 slučajeva, pri čemu je kazna zatvora u poluotvorenom okviru gdje je propisan posebni maksimum kazne zatvora, a novčana kazna je data u otvorenom okviru. Propisani su sledeći kazneni okviri:

- novčana kazna ili zatvor do 6 meseci (17),
- novčana kazna ili zatvor do 1 godine (108),
- novčana kazna ili zatvor do 2 godine (47),
- novčana kazna ili zatvor do 3 godine (32),
- novčana kazna ili zatvor do 4 godine (1).

Kazna zatvora kumulativno sa novčanom kaznom zastupljena je u 17 slučajeva i zastupljena je u kombinacijama: zatvor do 2 godine i novčana kazna, zatvor od 3 meseca do 3 godine i novčana kazna, zatvor od jedne do 6 godina i novčana kazna.

U slučaju kažnjavanja za krivična djela učinjena iz nehata imamo sljedeće kaznene okvire:

- do 3 godine zatvora (9),
- novčana kazna ili zatvor do 6 meseci (5),
- novčana kazna ili zatvor do 1 godine (16),
- novčana kazna ili zatvor do 2 godine (4),
- novčana kazna ili zatvor do 3 godine (2),
- zatvor od 3 meseca do 3 godine (2),
- zatvor od 1 do 8 godina (1).

Iz naprijed navedenih podataka vidljivo je da je zakonodavac propisao veliki broj modaliteta kaznenih raspona pa se može postaviti pitanje šta je uslovilo takav pristup zakonodavca. Jedan od razloga sigurno se nalazi u činjenici da je veliki broj krivičnih djela iz sporednog zakonodavstva premješten u Krivični zakonik. Osim toga, krivično zakonodavstvo, ne samo materijalno nego i procesno, zadnjih decenija se često mijenja, pogotovo posebni dio Krivičnog zakonika gdje se često

uvode nove inkriminacije te i to može da ima uticaja na veliki broj modaliteta kaznenih okvira. Međutim, važnije od broja kaznenih okvira jeste pitanje njihovih raspona koji su u nekim slučajevima toliko široki da se može postaviti pitanje da li je to opravdano, da li to može da bude u suprotnosti sa načelom zakonitosti, pa i jednakosti građana pred zakonom. Ako je zakonodavac propisivanjem tako širokih raspona išao za tim da omogući što adekvatniju individualizaciju kazne, odnosno njeno prilagođavanje težini krivičnog djela i ličnosti učinioca onda to nema naročito opravdanja, jer u opštem i posebnom dijelu Krivičnog zakonika postoje drugi instituti i mogućnosti koje dozvoljavaju sudu da kaznu prilagodi djelu i učiniocu. Ima mišljenja da se kazneni okviri postavljaju tako široko, više nego što je to realno, posebno polazeći od pogrešne pretpostavke da će strogost propisanih kazni djelovati generalno-preventivno uz napomenu da ne treba isključiti ni kazneni populizam (Stojanović, 2012:10; Ćirić, 2013:380).

2.3. Novčana kazna

Novčana kazna, od uvođenja u krivično zakonodavstvo, pa sve do danas bila je izložena kritici počev od toga da je isključivo retributivnog karaktera, da nema nikakav vaspitni uticaj prema učiniocu krivičnog djela, da ne pogađa samo učinioca krivičnog djela nego i njegovu porodicu, da nejednako pogađa siromašne i bogate i slično. Da bi se otklonili ili ublažili nedostaci novčane kazne, u zakonodavstvu se izgrađuju određeni sistemi propisivanja i odmjeravanja novčane kazne. U KZ Crne Gore prihvaćen je mješoviti sistem – sistem fiksnih novčanih kazni (čl. 39.) i sistem novčane kazne u dnevnim iznosima (čl. 40.). U čl. 39. st. 1. određen je jedan opšti minimum novčane kazne (200 eura) i dva opšta maksimuma (dvadeset hiljada eura, odnosno sto hiljada eura za krivična djela učinjena iz koristoljublja). U posebnom dijelu KZ nije propisan posebni minimum i maksimum novčane kazne izuzev kada je za krivično djelo propisana samo novčana kazna (a samo su tri takva djela: Iznošenje ličnih i porodičnih prilika, Povreda ugleda naroda, manjinskih naroda i drugih manjinskih zajednica, Povreda ugleda stane države ili međunarodne organizacije). Radi toga je zakonodavac u članu 39. st. 2. uveo jednu novinu tzv. raspone novčane kazne vezane za visinu zapriječene kazne zatvora uz koju je propisana. U tom dijelu novčana kazna izriče se u sljedećim iznosima: 1. do dvije hiljade eura, za krivična djela za koje je propisana kazna zatvora do 3 mjeseca; 2. od četiri stotine do četiri hiljade eura za krivična djela za koje je propisana kazna zatvora do šest mjeseci; 3. od šest stotina do osam hiljada eura za krivična djela za koja je propisana kazna zatvora do jedne godine; 4. od osam stotina do šesnaest hiljada eura za krivična djela za koja je propisana kazna zatvora do dvije godine; 5. najmanje hiljadu i dvije stotine eura za krivična djela za koja je propisana

kazna zatvora do četiri godine; 6. najmanje hiljadu i dvjesta eura za krivična djela za koja je kao jedina kazna propisana novčana kazna. Ovdje se, u stvari, radi o posebnim minimumima i maksimumima, a iz pravno-tehničkih razloga navedeni su u opštem dijelu da se ne bi ponavljali u posebnom dijelu kod pojedinih inkriminacija. U literaturi se ističe da je ovim smjernicama učinjen pozitivan pomak u uređenju novčane kazne i data značajna pomoć u njenom odmjeravanju, što bi trebalo da spriječi „lutanje“ u širokom rasponu i spriječi odmjeravanje kako pre niskih, tako i previsokih novčanih kazni (Miladinović – Stefanović, 2014:566). Drugi ističu da se prihvatanje ovog sistema može tumačiti samo ocjenom zakonodavca da su do sada izricane blage kazne i da je to neophodno da se na ovaj način sudovi prinude da izriču novčane kazne u većim iznosima (Lazarević i drugi, 2010:24).

Pravilo je da se novčana kazna izriče za krivična djela za koje je propisana. Međutim, u članu 39. st. 3. KZ predviđen je izuzetak od tog pravila, pa se ona kao sporedna može izreći za krivična djela učinjena iz koristoljublja i kad nije propisana zakonom ili kad je zakonom propisano da će se učinilac kazniti kaznom zatvora ili novčanom kaznom, a sud kao glavnu kaznu izrekne kaznu zatvora. Ovakva odredba ima opravdanja budući da zakonodavac ne može unaprijed predvidjeti koje djelo može da bude izvršeno iz koristoljublja da bi za njega propisao novčanu kaznu. Koristoljublje ne mora da bude zakonsko obilježje djela da bi se izrekla sporedna novčana kazna. U ovom slučaju kada se izriče kao sporedna kazna, primjenjuje se opšti minimum i maksimum ove kazne, a ne ograničenja iz člana 39. st. 2. KZ, što se u literaturi ocjenjuje kao logično s obrazloženjem da se upravo kod djela učinjenih iz koristoljublja primjena teže novčane kazne, pa i kao sporedne, čini opravdanom (Lazarević i drugi, 2010:124).

Drugi sistem, novčana kazna u dnevnim iznosima predviđen je u članu 40. KZ gdje se novčana kazna po ovom sistemu može izreći ukoliko je moguće utvrditi prihode i rashode učinioca krivičnog djela. Broj dnevnih iznosa ne može biti manji od deset, niti veći od tristašezdeset dana, a odmjerava se shodno opštim pravilima o odmjeravanju kazne. Visina dnevnog iznosa novčane kazne utvrđuje se dijeljenjem razlike između prihoda i nužnih rashoda učinioca krivičnog djela u protekloj kalendarskoj godini sa brojem dana u godini, s tim da jedan dan novčane kazne ne može biti manji od pet eura, niti veći od hiljadu eura. Do iznosa novčane kazne sud će doći množenjem odmjerenog broja dnevnih iznosa sa utvrđenom vrijednošću dnevnog iznosa. U KZ nije rečeno koji je od ova dva sistema primaran, a koji suspidijarni, ali imajući u vidu redosljed kojim su u KZ regulisani, kao i odrednicu u članu 40. „kada je moguće utvrditi prihode i rashode učinioca“, onda se može zaključiti da je sistem fiksnih iznosa primaran, a sistem dnevnih iznosa suspidijaran (Stojanović, 2010:170).

Činjenica da u našim sudovima još nije izrečena ni jedna kazna u dnevnim iznosima, sama za sebe dovoljno govori kakva je spremnost za njenu primjenu.

2.4. Rad u javnom interesu

Rad u javnom interesu kao kazna prvi put je uveden u KZ Crne Gore 2003. godine i za razliku od kazne zatvora i novčane kazne nije u KZ propisan ni za jedno krivično djelo, što znači da se uvijek odmjerava u granicama opšteg minimuma i opšteg maksimuma. Može se izreći samo kao glavna kazna (čl. 34 .st.1.) odnosno kao zamjena za neplaćenu novčanu kaznu (čl. 39. st. 1.). Može se izreći za krivična djela za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina, a uz to se traži pristanak učinioca krivičnog djela (čl. 41. st. 1. i 3.). Tumačenjem ove odredbe dolazi se do zaključka da u ovom slučaju sudu stoje na raspolaganju tri mogućnosti – da izrekne novčanu kaznu ili kaznu zatvora, ili uz pristanak učinioca, rad u javnom interesu. To dalje znači da će sud prvo cijeliti da li je potrebno da se izrekne kazna zatvora ili eventualno novčana kazna, te ako, uzimajući u obzir težinu krivičnog djela, kao i ličnost učinioca, ocijeni da za ostvarivanje svrhe kažnjavanja nije neophodno izreći zatvor ili novčanu kaznu, izreći će kaznu rada u javnom interesu (Lazarević, 2005:182).

Ima i suprotnih mišljenja po kojima bi u slučaju da učinilac ne da pristanak, sud vjerovatno izrekao kaznu zatvora, jer je rad u javnom interesu alternativa toj kazni, a ne novčanoj kazni (Stojanović, 2010:173).

Rad u javnom interesu ne može da bude kraći od šezdeset časova niti duži od tristašezdeset časova i određuje se na vrijeme koje ne može da bude kraće od trideset dana, niti duže od šest mjeseci, a u toku jednog mjeseca ne može biti duži od šezdeset časova.

Sadržina ovog rada u članu 41. st. 4. KZ uopšteno je određena uz navođenje tri bitna elementa: da je rad društveno koristan, da se njime ne vrijeđa ljudsko dostojanstvo i da se ne vrši u cilju sticanja dobiti ili moći. On treba da stvori osjećaj kod učinioca da svojim radom i pozitivnim odnosom prema drugima može da kompenzuje zlo koje je pričinio vršeći krivično djelo (Stojanović, 2005A:17). Pitanje obavljanja rada u javnom interesu regulisano je posebnim zakonom.

3. Sudska kaznena politika

Poslije analize kaznenih raspona u zakonodavstvu, valja napraviti kratki pogled i na sudsku kaznenu politiku. Kaznena politika sudova se pojavljuje kao realizacija osnovne intencije zakonodavca i njena konkretizacija u svakom pojedinačnom slučaju (Đorđević, 2018: 164). Inače, korišćenje termina „kaznena politika“ uobičajeno je u literaturi iako se ovdje ne radi ni o kakvo politici, već o primjeni normi krivičnog prava na određeno činjenično stanje, vodeći pri tome računa o zaprijećenju sankciji i karakteristikama krivičnog djela i učinioca (Ignjatović, 2011:1579). Osnovni mehanizam kojim sudovi sprovode kaznenu politiku jeste

odmjeravanje i izricanje kazne i drugih krivičnih sankcija učinicima krivičnih djela, a u okviru zakonom ustanovljenih raspona. U nastavku predstavljamo statističke podatke o izrečenim krivičnim sankcijama i za neke grupe krivičnih djela u sudovima u Crnoj Gori u 2018. i 2019. godini punoljetnim učiniocima krivičnih djela.

Tabela 1. Osuđena punoljetna lica za krivična djela prema izrečenim sankcijama za 2018.g. (statistički godišnjak Crne Gore za 2019.g.)

	UKUPNO	KRIVIČNA DJELA PROTIV									
		ŽIVOTA I TIJELA	SLOBODE I PRAVA ČOVJEKA I GRAD. I BRAK I PORODICE	POLNE SLOBODE	IMOVINE	OPŠTE SIG. LJUDI I IMOVINE	BEZBEDNOSTI JAVNOG SAOBRAĆAJA	JAVNOG REDA I MIRA	PRAVNOG SAOBRAĆAJA	OSTALO	
UKUPNO	2199	226	110	222	11	479	27	343	292	93	394
ZATVOR	762	90	28	64	7	221	10	35	110	22	175
Preko 15g. zatvora	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Preko 10-15 god.	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Preko 5-10 god.	9	1	-	-	2	2	-	-	-	-	4
Preko 3-5 god.	15	3	-	-	-	1	2	-	-	-	9
Preko 2-3 god.	31	9	1	-	-	7	-	-	3	-	11
Preko 1-2 god.	55	5	-	2	-	25	-	2	4	-	16
Preko 6-12 mjeseci	143	4	2	2	1	68	4	5	18	3	36
Preko 3-6 mjeseci	209	24	6	17	-	56	4	10	44	2	46
Preko 2-3 mjeseci	127	17	8	21	1	20	2	4	23	5	26
Preko 1-2 mjeseci	83	14	7	7	2	21	-	3	11	5	13
30 dana	85	9	4	15	1	21	-	9	6	6	14
NOVČANA KAZNA	69	7	13	5	-	12	2	12	-	1	15
SUDSKA OPOMENA	48	-	2	2	-	8	-	29	-	-	7
USLOVNA OSUDA	1153	106	60	130	4	205	15	251	155	62	165
RAD U JAVNOM INTERESU	167	23	7	21	-	33	-	16	27	8	32
MJERE BEZBJEDNOSTI	257	4	2	7	1	24	2	19	90	25	83

Tabela 1. Osuđena punoljetna lica za krivična djela prema izrečenim sankcijama za 2019.g. (statistički godišnjak Crne Gore za 2020.g.)

	UKUPNO	KRIVIČNA DJELA PROTIV									
		ŽIVOTA I TIJELA	SLOBODE I PRAVA ČOVJEKA I GRAĐ.	BRAKA I PORODICE	POLNE SLOBODE	IMOVINE	OPŠTE SIG. LJUDI I IMOVINE	BEZBEDNOSTI JAVNOG SAOBRAĆAJA	JAVNOG REDA I MIRA	PRAVNOG SAOBRAĆAJA	OSTALO
UKUPNO	1985	2174	98	202	9	369	22	338	269	108	396
ZATVOR	652	58	26	59	9	197	4	36	100	12	151
Preko 15g. zatvora	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Preko 10-15 god.	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Preko 5-10 god.	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Preko 3-5 god.	5	1	-	-	1	-	-	-	-	-	3
Preko 2-3 god.	26	7	-	-	-	5	-	1	3	-	10
Preko 1-2 god.	75	5	-	1	1	32	-	3	3	-	30
Preko 6-12 mjeseci	114	7	2	3	-	49	3	5	17	-	28
Preko 3-6 mjeseci	196	8	8	11	4	69	-	11	37	2	43
Preko 2-3 mjeseci	105	7	9	15	-	19	1	6	24	5	19
Preko 1-2 mjeseci	85	15	6	20	1	17	-	6	6	3	11
30 dana	40	3	1	9	-	6	-	3	9	-	7
NOVČANA KAZNA	46	14	7	2	-	6	-	11	1	-	5
SUDSKA OPOMENA	47	1	5	3	-	11	-	23	-	-	4
USLOVNA OSUDA	107	85	53	118	-	133	17	250	141	82	208
RAD U JAVNOM INTERESU	153	16	7	20	-	22	1	18	27	14	28
MJERE BEZBJEDNOSTI	259	8	6	18	-	11	-	15	92	18	91

Naprijed navedeni statistički podaci (tabele 1 i 2) gdje je prikazan pregled naznačenih krivičnih sankcija za grupe krivičnih djela najzastupljenijih u sudskoj praksi potvrđuje od ranije prisutna zapažanja da imamo blagu sudsku kaznenu politiku, a strogu kaznenu politiku zakonodavca (Lazarević, 2006:43). Vidljivo je da su izricane kazne zatvora bliže minimumu, odnosno donjoj polovini raspona. Uz to već tradicionalno, je najzastupljenija uslovna osuda koja u ukupnome broju izrečenih sankcija participira sa oko 50%. Doduše u savremenom zakonodavstvu sve više je zastupljena tendencija ka alternativama kazni lišenja slobode, ali da se ta alternativa ne svodi, ili isključivo svodi, na uslovnu kaznu, nego i na druge sankcije. Tako se može postaviti pitanje zašto se malo primjenjuje novčana kazna (vidimo da je u drugoj posmatranoj godini manje izricana), ako imamo u vidu da je u nekim zemljama (na primjer Njemačka) najčešće izricana krivična sankcija (Ignjatović, 2012:120). Tako neke zemlje u Evropi, prije svega skandinavske, uprkos globalističkim tendencijama odolijevaju novom punitivizmu i njegovim negativnim posljedicama, i istraživanja pokazuju da ove zemlje imaju nisku kvotu osuđenih na zatvorske kazne, ali i najviša izdvajanja za programe socijalne politike, a uz to veoma visok nivo javnog povjerenja i političke legitimnosti (Soković, 2012:205).

Nesporno je da postoji raskol između kaznene politike zakonodavca i kaznene politike sudova. Taj, nazovi „konflikt“ između zakonodavca i sudske prakse treba rješavati tako što će sudska praksa svoju politiku približavati kaznenoj politici zakonodavca. S druge strane zakonodavac bi morao da odustane od uzaludnih pokušaja da propisivanjem sve strožih kazni prinudi sudsku praksu da vodi strožu kaznenu politiku, jer time samo produbljuje jaz i još više otežava sudskoj praksi da svoje uporište za kaznenu politiku nalazi u zakonu (Stojanović, 2012:20).

Na kaznenu politiku sudova osim medija, pa i političkih faktora, o čemu se dosta pisalo, utiče i državno tužilaštvo. Ono taj uticaj vrši time što, po novom zakonu, tužilac predlože vrstu i visinu kazne, odnosno neku drugu sankciju, pa iako sud nije vezan tim predlogom, on će prilikom izricanja krivične sankcije to imati u vidu. Još veći uticaj na kreiranje sudske kaznene politike državni tužilac ima kod zaključivanja sporazuma o priznanju krivice budući da sudovi u postupku odlučivanja u sporazumu, uglavnom samo vode računa o zakonitosti kazne iz predloženog sporazuma, a ne i o njenoj težini. Ima mišljenja da sudovi najčešće griješe onda kada izriču tzv. „kompromisne presude onda kada nisu sigurni u svoju odluku o krivici, bilo da krivica nije potkrijepljena i odgovarajućim dokazima, bilo da se radi o „podržavanju“ optužnice tužioca po svaku cijenu, u kojim situacijama sudovi „pokrivaju“ osuđujuće presude izricanjem uslovnih osuda ili isuviše blagim kaznama (Cvetković, 2019:50).

4. Zaključak

Na kraju, možemo da zaključimo da veliki broj zakonskih modela kod odmjeravanja kazne doprinosi boljoj individualizaciji kazne, odnosno njenom prilagođavanju težini krivičnog djela i ličnosti učinioca. Problem se kreće na relaciji, od onog šta se najmanje može učiniti kada je u pitanju inividualizacija kazne, do onoga dokle najviše može da se ide u tom pravcu. Problem su, u suštini, isuviše široki kazneni okviri koji ostavljaju veliku mogućnost sudiji da u sličnim situacijama izriču blaže ili strože kazne, što u krajnjem slučaju dovodi ne samo do neujednačenosti kaznene politike zakonodavca i sudske kaznene politike, nego i do neujednačenosti same sudske kaznene politike. I pored svega iznesenog ostaje nam i dalje nezadovoljavajući odgovor na suštinsko pitanje, koji su to okviri kojih bi se trebalo pridržavati i u kojoj razmjeri treba da su definisani.

Literatura

- Babić, M., Marković, J. (2009) *Krivično pravo, Opšti dio*. Banja Luka: Pravni fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci.
- Bačić, F. (1973) Državnopravni postulati suvremene države i njihovo mjesto u krivičnom pravu. *JRKK*, (1), str. 43-56.
- Bayer, M. (1969) Odnos svrhe krivičnih sankcija i kriterija njihove primjene, *JRKK*, (1), str. 22-34.
- Cvetković, M. (2019) Kazneni okviri u KZ Republike Srbije (adekvatnost ili ne). U: *Izmene u krivičnom zakonodavstvu i status nosilaca pravosudnih funkcija i adekvatnost državne reakcije na kriminalitet (međunarodni pravni standardi i stanje u Srbiji)*. Zlatibor: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, str. 589-599.
- Ćirić, J. (2013) Kazneni okviri u Krivičnom zakoniku Srbije. U: *Nova rešenja u Krivičnom zakoniku Srbije i njihova praktična primena*. Zlatibor: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, str. 380-396.
- Čejović, B. (1989) Sistem krivičnih sankcija i budući razvoj jugoslovenskog krivičnog zakonodavstva, *JRKK*, (4), str. 35-49.
- Đorđević, Đ. (2018) Kaznena politika sudova u Srbiji – izazovi i mehanizmi unapređenja. U: *Organizacija pravosuđa i efikasnost sudske zaštite (evropski standardi i stanje u Srbiji – krivičnopravni aspekt)*. Zlatibor: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, str. 163-175.
- Đorđević, M. (1986) Krivično pravo i kaznena politika, *JRKK* (1-2), str. 133-147.

- Đorđević, M. (1994) Osnovne karakteristike Nacrta Krivičnog zakonika Srbije, *Bezbednost*, (2), str. 167-180.
- Đorđević, M. (2000) Krivične sankcije prema najnovijim rešenjima u Nacrtu Krivičnog zakonika. U: *Reforma izvršenja krivičnih sankcija*. Beograd: Udruženje penologa Jugoslavije, str. 41-53.
- Đorđević, M. (2005) Kazneni okviri u Predlogu novog Krivičnog zakonika. U: *Nove tendencije u savremenoj nauci krivičnog prava i naše krivično zakonodavstvo*, Beograd: Udruženje za krivično pravo i kriminologiju Jugoslavije, str.125-139.
- Ignjatović, Đ. (2011) *Kriminologija*. Beograd: Pravni fakultet, Univerzitet u Beogradu.
- Ignjatović, Đ. (2012) Da li je kaznena politika sudova u Srbiji odgovarajuća. U: *Kaznena politika (raskol između zakona i njegove primjene)*. Istočno Sarajevo, str. 101-128.
- Jovanović, Lj., Jovašević, D. (2002) *Krivično pravo, Opšti deo*. Beograd: Pravna knjiga.
- Kambovski, V. (2006) *Kazneno pravo, Opšti deo*. Skoplje: Prosvetno delo.
- Lazarević, Lj. (1994) Aktuelna pitanja jugoslovenskog krivičnog prava, *Referat podnijet na interkatedarskom sastanku na katedri za krivično pravo*, Niš, 26-28 maj 1994.
- Lazarević, Lj. (2006) Kritički osvrt na neka rešenja u Krivičnom zakoniku Srbije. U: *Novo krivično zakonodavstvo-dileme i problemi u praksi*. Beograd, str. 39-51.
- Lazarević, Lj. i drugi (2010) *Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore*. Tivat: Fakultet za mediteranske poslovne studije.
- Lazarević, Lj. (2005) *Komentar Krivičnog zakonika*. Beograd: Savremena administracija.
- Miladinović-Stefanović D. (2014) Odmjeravanje kazne i propisani kazneni rasponi u Krivičnom zakoniku Srbije. U: *Optuženje i drugi krivičnopravni instrumenti državne reakcije na kriminalitet*. Beograd: Srpsko udruženje za krivično pravnu teoriju i praksu, str. 557-574.
- Perić, O. (1994) Kazneni okviri u jugoslovenskom krivičnom zakonodavstvu. U: *Slobode i prava građana i jugoslovensko krivično zakonodavstvo*. Beograd: Udruženje za krivično pravo i kriminologiju Jugoslavije.
- Perić, O. (2000) Kazneni okviri u Predlogu Krivičnog zakonika. U: *Osnovne karakteristike Predloga novog jugoslovenskog krivičnog zakonodavstva*. Beograd: Udruženje za krivično pravo i kriminologiju Jugoslavije, str. 69-83.
- Petrić, B. (1972) Individualizacija kazne, *Glasnik AKV*, (10), str. 15-29.

- Radulović, D. (2009) *Alternative kazni zatvora*. Podgorica: Pravni fakultet.
- Srzentić (redaktor 1978) *Komentar Krivičnog zakonika SFRJ*. Beograd: Savremena aministracija.
- Soković, S. (2012) Savremena kaznena politika - globalne tendencije i perspektive. U: *Kaznena politika – raskol između zakona i njegove primjene*. Istočno Sarajevo, str. 195-211.
- Stojanović, Z. (2005) Tendencije u savremenoj nauci krivičnog prava i neka pitanja materijalnog krivičnog zakonodavstva. U: *Nove tendencije u savremenoj nauci krivičnog prava i naše krivično zakonodavstvo*. Beograd: Udruženje za krivično pravo i kriminologiju Jugoslavije, str. 11-40.
- Stojanović, Z (2005A) Osnovne karakteristike u predlogu Krivičnog zakonika Srbije i Krivičnog zakonika Crne Gore, *RKK*, (1), str. 11-40.
- Stojanović, Z. (2008) *Krivično pravo*. Podgorica: CID.
- Stojanović, Z. (2012) Kaznena politika - raskol između zakona i njegove primene. U: *Kaznena politika - raskol između zakona i njegove primene*, Istočno Sarajevo.
- Stojanović, Z. (2020) Kazneni rasponi i represivnost krivičnog zakonodavstva – uporednopravna analiza, *CRIMEN*, (1), str. 3-33. doi:10.5937/crimen2001003S
- Tomanović, M. (1997) Sistem krivičnih sankcija i njihova funkcionalna povezanost sa politikom suzbijanja kriminaliteta, *JRKK*, (2-3), str. 55-83.
- Tomanović, M. (1998) Kazneni okviri po Nacrtu Krivičnog zakonika SRJ. U: *Aktuelna pitanja tekuće reforme jugoslovenskog krivičnog zakonodavstva*. Beograd: Uduženje za krivično pravo i kriminologiju Jugoslavije, str. 25-21.
- Krivični zakonik Crne Gore, *Službeni list RCG* br.70/2003, br.13/2004, br.47/2006, br.40/2008, br.25/2010, br.32/2011, br.40/2013, br.56/13, br.14/2015, br.42/2015, br.44/2017, br.49/2018 i br.3/2020.

Darko RADULOVIĆ, PhD
Assistant Professor
Law Faculty, University of Montenegro

SENTENCING SCOPES (RANGES) IN THE CRIMINAL CODE OF MONTENEGRO AND THE SENTENCING POLICY

The fixing of sentence is one of the most important issues in both criminal law theory and practice. In a certain sense, all provisions of the criminal legislation are embodied precisely in the fixing of sentence. The fixing of sentence depends on the manner in which the legal sentencing scopes have been set normatively. This paper is dedicated to the analysis of the sentencing ranges in the Criminal Code of Montenegro. It first discusses the three systems of imposition of a sentence of imprisonment, and then the different models of sentencing scopes (closed, open and semi-open). This is followed by a presentation of the prevalence of said models in the criminal legislation of Montenegro in terms of the normative determination of individual sanctions in a separate part of the Criminal Code and its practical application. There is also an examination of the relationship between the legislative sentencing policy and the judicial sentencing policy.

Keywords: *Criminal Code, sentencing scope, fixing of sentence, sentencing policy.*